

แนวความคิด และ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับ ตึกแถวเพื่อการประกอบอุตสาหกรรมนี้ว่าเป็นตัว เรือนรูถึงวิวัฒนาการ และการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ ประโยชน์ใช้สอยของตึกแถว จากอาคารพาณิชย์ หรือพักอาศัยเพื่อประกอบอุตสาหกรรม ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน เพื่อที่จะทราบเรื่องราว ต่อไปในอนาคตได้อย่างถูกต้อง ในที่นี้ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติ และวิวัฒนาการของ ตึกแถว แนวความคิดในการกำหนดปัจจัย ตัวแปรที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลง รูปแบบการ ใช้อาคารในส่วนของแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมนั้น ได้มีการค้นคว้ามา นานแล้ว โดยนักเศรษฐศาสตร์และนักวิทยาศาสตร์ในต่างประเทศ ในที่นี้จะเน้นเกี่ยวกับทฤษฎีบอก แหล่งที่สร้างโรงงานอุตสาหกรรม

2.1 ประวัติและวิวัฒนาการของตึกแถวในประเทศไทย

อาคารตึกแถวได้เข้ามาสู่ประเทศไทยเป็นครั้งแรกเมื่อใด ไม่ปรากฏเป็นเอกสารบันทึก ไว้แต่จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับห้องแถว (สันติ ฉันทวิลาศวงศ์, 2520) กล่าวอ้างถึงหลักฐาน ทางโบราณคดีซึ่งเป็นภาพวาดของจิตรกรช่างออลันดา และบันทึกของช่างฝรั่งที่เข้ามาอยู่ในกรุงศรี ออยุธยา ในยุคของพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173 - 2198) แจ้งว่ามีลักษณะสถาปัตยกรรมที่ เป็นอาคาร แถวยาวขนานสองข้างถนนในบริเวณใจกลางเกาะอยุธยา สร้างด้วยอิฐ หิน มีขนาด สองชั้นสูงประมาณ 4.5 เมตร ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของพวกแขกมัวร์และชาวจีน ซึ่งแสดงว่าในสมัย นั้นได้มีอาคารห้องแถวเกิดขึ้นในเมืองไทยแล้ว แต่คนไทยมักไม่นิยมอาศัยอยู่ในห้องแถว ยังคงปลูก สร้างบ้านเรือนหลังเดี่ยวไว้วัดสุตประเภทไม้อยู่เป็นส่วนใหญ่ ส่วนชาวต่างประเทศ คือ แขกมัวร์ และคนจีนได้นำเอาวัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัยของตนซึ่งเป็นอาคารตึกแถวก่อด้วยอิฐเข้ามาปลูก สร้าง เผยแพร่อยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ยุคนั้นเป็นต้นมา

- 2.1.1. ตึกแถวยุคเก่า (พ.ศ.2439-2468) ช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 - 6
- 2.1.2. ตึกแถวยุคเปลี่ยนแปลง (พ.ศ.2468-2475) ช่วงสมัยรัชกาลที่ 7 - 8
- 2.1.3. ตึกแถวยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2479 -ปัจจุบัน) ช่วงสมัยรัชกาลที่ 8 - ปัจจุบัน

2.1.1. ตึกแถวยุคเก่า ในสมัยรัชกาลที่ 5 - 6 ได้ขยายพื้นที่ก่อสร้างตึกแถวออกไปในเขตกรุงเทพมหานครชั้นกลางโดยรอบพระนคร เช่น ในถนนพระสุเมรุ บางลำพู เขาวราชพระรามสี่สี่พระยาและสีลม เป็นต้น ลักษณะของอาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารสองชั้น โครงสร้างเสากับคาน้ำคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดใหญ่ มีการนำเอากระจกและลวดลายแบบตะวันตกเข้ามาเป็นองค์ประกอบประดับในอาคารด้านหน้าตามวงกบประตู หน้าต่าง และราวลูกกรงระเบียงในชั้นบนของอาคาร

2.1.2 ตึกแถวยุคเปลี่ยนแปลง ในสมัยรัชกาลที่ 7 - 8 รูปแบบของตึกแถวได้มีการพัฒนาการตามแบบอย่างที่มีลักษณะเฉพาะตัวยิ่งขึ้น เนื่องจากถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง พ.ศ.2479 ซึ่งระบุขนาดความกว้างและความสูงขั้นต่ำของอาคารไว้ และทำให้อาคารที่ก่อสร้างมีขนาดใกล้เคียงกัน หลังคาอาคารยังคงมุงกระเบื้องหรือสังกะสี แต่กันสาดชายคาหล่อด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก และโครงสร้างอาคารมีสัดส่วนที่เพรียวบางลง เนื่องจากวิวัฒนาการทางด้านโครงสร้างและเทคโนโลยีในการก่อสร้างที่ดีขึ้น อาคารตึกแถวในยุคนี้มีการตกแต่งประดับประดาน้อยลง จนเกือบไม่มีปรากฏให้เห็นทั้งสิ้นเนื่องมาจากผลของสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำโดยทั่วไปทั้งวัสดุและค่าแรงช่างฝีมือก็หายาก และมีราคาแพงขึ้น อาคารตึกแถวในยุคนี้จึงมีเพียงลักษณะโครงสร้างที่เรียบง่าย ไม่มีลวดลายตกแต่งประดับประดา ยกเว้นแผงกันแดดและกันสาดเหนือช่องหน้าต่างเท่านั้น

2.1.3 ตึกแถวยุคปัจจุบัน ในสมัยรัชกาลที่ 9 นี้อาคารตึกแถวได้มีการพัฒนาการออกไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้านโครงสร้าง ขนาดของอาคาร การใช้วัสดุและการตกแต่งอาคารในส่วนต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปลักษณะของอาคารในยุคนี้พอเป็นสังเขปได้ ดังนี้คือ

- ขนาดของอาคารมีความกว้างระหว่าง 3.50 - 5.60 เมตร
- ความลึกของอาคารตั้งแต่ 8.0 เมตรไปจนถึง 20 เมตรแล้วแต่ขนาดที่ดิน

- ความสูงของอาคารตั้งแต่ 2 ชั้น จนถึง 7 ชั้นขึ้นไป
- โครงสร้างมีทั้งระบบเสา-คาน พื้นสำเร็จรูป คานสำเร็จรูปและชิ้นส่วนอื่น ๆ
- วัสดุก่อสร้างมีทั้งไม้ เหล็ก กระจก คอนกรีต อลูมิเนียม เซรามิคและอื่น ๆ
- ลักษณะการตกแต่งอาคารมีรูปแบบแตกต่างกันออกไปมากมายจนอาจกล่าวได้ว่าอาคารตึกแถวมีโครงสร้างเป็นลักษณะสากล (International Style) แต่การออกแบบให้แก่ตึกแถวแต่ละอาคาร มีความแตกต่างกันไปอยู่ที่การตกแต่งหน้าตาของอาคารเท่านั้น

ภาพที่ 2.1 แสดงวิวัฒนาการของตึกแถวในสมัยรัตนโกสินทร์

ตึกแถวยุคแรก (พ.ศ.2405-2439)
สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4-5 บนถนน
บำรุงเมือง เจริญกรุงและเฟื่องนคร
เขตกรุงเทพฯชั้นใน

ตึกแถวยุคเก่า (พ.ศ.2439-2418)
สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5-6 บนถนน
สนามไชย ถนนมหาธาตุ ถนนท้ายวัง
และถนนหน้าพระลาน

ตึกแถวยุคเปลี่ยนแปลง (พ.ศ.2468-
2475) สร้างในสมัยรัชกาลที่ 7-8
บนถนนอัษฎางค์ ถนนเจริญกรุง ถนนสีลม
และถนนพระรามที่ 4

ตึกแถวยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2478-ปัจจุบัน)
สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 8-9 จนถึงทุก
วันนี้ มีอยู่ทั่วไปบนถนนทุกสายของกรุงเทพฯ
มหานครและชานเมือง

2.2 วิวัฒนาการการเปลี่ยนแปลงหน้าที่การใช้งานของตึกแถว

ตึกแถวเริ่มแรกนั้นได้มีในกรุงเทพฯ ประมาณ 80-100 ปี ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มักจะอยู่ริมถนนที่เป็นถนนธุรกิจของกรุงเทพฯ ในอดีต เช่น ถนนเจริญกรุง ถนนเยาวราช ตึกแถวยุคแรกเป็นอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยทางพาณิชย์กรรม และอยู่อาศัย ลักษณะของอาคารเป็นอาคารก่ออิฐฉาบปูนมีความสูง 2 ชั้นเป็นอย่างน้อย ตัวอาคารชั้นล่างจะเปิดด้านหน้าโล่งเพื่อทำการค้าขาย ชั้นบนจะเป็นส่วนสำหรับอยู่อาศัย ต่อมาเมื่อเมืองขยายตัวออกไปมากขึ้น พื้นที่ที่จะสร้างตึกแถวริมถนนก็เหลือน้อยลงไปประกอบกับความต้องการที่สูงขึ้น ผู้ลงทุนจึงได้สร้างตึกแถวด้านหลังต่อจากเดิม ตึกแถวที่อยู่ทางด้านหลังนี้ ไม่สามารถประกอบการค้าพาณิชย์ได้สะดวกนัก เนื่องจากทำเลไม่เหมาะสมในระยะแรกจึงใช้ตึกแถวด้านหลังนี้เป็นที่อยู่และโกดังเก็บสินค้าเท่านั้น เมื่ออุตสาหกรรมภายในประเทศได้ขยายตัวมากขึ้นตึกแถวเหล่านี้จึงค่อย ๆ แปรสภาพเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ทั้งอุตสาหกรรมบริการและการผลิต สินค้าอุปโภคบริโภคซึ่งได้เปรียบโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ ที่ตั้งถูกต้องตามมาตรฐาน กล่าวคือ ตึกแถวประเภทนี้ อยู่ใกล้แหล่งตลาด สามารถติดต่อลูกค้าได้ทันที ใช้เงินลงทุนต่ำ ใช้พื้นที่น้อยและสามารถอยู่อาศัยได้ ซึ่งโรงงานที่ตั้งอย่างถูกต้องตามมาตรฐานต้องใช้เงินลงทุนสูง อีกทั้งจะต้องอยู่ในเขตพื้นที่ซึ่งได้รับการอนุญาตให้ตั้งได้เท่านั้น ซึ่งไม่สะดวกเพราะไกลจากแหล่งตลาดและแรงงาน ผู้ประกอบการขนาดเล็กจึงเริ่มหันมาใช้ตึกแถวเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นทำให้การใช้ตึกแถวในลักษณะนี้ขยายวงกว้างออกไปอย่างมาก ซึ่งในแง่ของกฎหมาย ก็นับว่าผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคารปี พ.ศ. 2522 มาตรา 32 อาคารประเภทควบคุมการใช้ คือ อาคารสำหรับใช้เพื่อกิจการดังต่อไปนี้

- (1) คลังสินค้า โรงมหรสพ โรงแรม หรือสถานพยาบาล
- (2) พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม การศึกษา การสาธารณสุข หรือกิจการอื่นทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2.3 ทฤษฎีแบบแผนของที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

แบบแผนของที่ตั้ง (Location Patterns) อาจมีได้หลายรูปแบบแบบแผนของที่ตั้งบางครั้งอาจไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนั้น ๆ แต่เกิดจากความต้องการของรัฐบาล แต่ โดยทั่วไปแล้ว แบบแผนที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ ไม่ได้มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า ซึ่งแบบแผนของที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม สามารถจัดกลุ่มเพื่อให้สะดวกในการทำความเข้าใจได้ 2 ประเภท คือ

2.3.1 แบบแผนชนิดกระจายตัว (Dispersed Pattern)

2.3.2 แบบแผนชนิดกระจุกตัว (Clustered Pattern)

2.3.1 แบบแผนชนิดกระจายตัว (Dispersed Pattern) การกระจายตัวของอุตสาหกรรม เกิดจากวัตถุดิบ ได้แก่ ดิน น้ำ แร่ธาตุ ซึ่งเป็นตัวกำหนดให้อยู่กระจายกัน เพื่อที่จะได้ ไม่ต้องแบ่งวัตถุดิบเหล่านี้ หากโรงงานอุตสาหกรรมมารวมตัวในที่แห่งเดียวกันจะทำให้ วัตถุดิบขาดแคลนลง และก่อให้เกิดต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จนไม่สามารถรวมตัวกันอยู่ได้ต้องทำการหาแหล่งวัตถุดิบใหม่ หรือมีราคาถูกกว่าอันเป็นเหตุผลที่ทำให้อุตสาหกรรมกระจายตัว นอกจากนี้ ตลาดผู้บริโภค ซึ่งอยู่กันอย่างกระจุกกระจายตามแหล่งชุมชนที่มี รายได้ดี มีประชากรอยู่มากก็เป็นเหตุให้การผลิตกระจายไปตามตลาดนั้น ๆ ด้วยดังนั้น ข้อดีของการกระจายของอุตสาหกรรมเพื่อผลประโยชน์ในการผูกขาดแหล่งวัตถุดิบ และหลีกเลี่ยงการแข่งขัน

2.3.2 แบบชนิดกระจายตัว (Clustered Pattern) การกระจุกตัวของอุตสาหกรรมนี้ ต่างจากแบบแผนการกระจายตัว กล่าวคือเกิดจากแหล่งวัตถุดิบที่มีจำนวนน้อยแห่งและตลาด ผู้บริโภคมีการรวมตัวกันเฉพาะบางแห่งในชุมชนหนาแน่น จึงทำให้อุตสาหกรรมต้องตั้ง อยู่ใกล้กันโดยปริยาย ผลดีของการรวมตัวกัน ก่อให้เกิดการประหยัดอยู่ 4 ลักษณะดังนี้

- ก. การประหยัดค่าขนส่ง
- ข. การประหยัดภายใน อันเป็นผลจากการเพิ่มปริมาณการผลิต
- ค. การประหยัดภายนอก ในอุตสาหกรรมแบบเดียวกัน
- ง. การประหยัดภายนอกในตัวเมือง

จากการประหยัดทั้ง 4 แบบนี้ ทำให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ เป็นการขยายตัวให้กว้างขวางขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การรวมตัวกันจะถึงจุดอิ่มตัวในระดับหนึ่ง ต่อจากนั้นการรวมตัวก็จะลดลง นอกจากนี้ การรวมตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจะไม่เกิดขึ้นในชุมชนเล็ก ๆ แต่จะเป็นไปได้ในเมืองหรือชุมชนขนาดใหญ่เท่านั้น

2.4. ทฤษฎีเกี่ยวกับที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม

ทำเลที่ตั้ง หมายถึง การเลือกกำหนดที่ตั้งของโรงงานตรงจุดใดจุดหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งก่อให้เกิดการใช้ที่ดินทางด้านอุตสาหกรรมขึ้นมา การกำหนดที่ตั้งจะเป็นก้าวแรกของการตั้งโรงงานอย่างถาวร เนื่องจากไม่สะดวกในการโยกย้ายโรงงานบ่อย ๆ ดังนั้น ผู้ประกอบการจะเลือกทำเลที่ตั้งโดยพิจารณาปัจจัยการผลิตคือต้นทุน ปัจจัยเกี่ยวกับการตลาดและแม้แต่ชื่อเสียงของสถานที่บางแห่งก็ดึงดูดให้โรงงานเข้าไปตั้งในบริเวณนั้น

ได้มีผู้พยายามพิจารณา การใช้ที่ดินและเลือกทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรม ในเชิงทฤษฎีขึ้นมาซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ทฤษฎี ได้แก่

- 2.4.1 ทฤษฎีค่าผลิตต่ำสุด (The Least Cost Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การเลือกที่ตั้งโดยเอาต้นทุนเป็นหลักและหวังกำไรสูงสุด ทำเลที่ต้องการคือจุดที่ลงทุนน้อยที่สุด แต่ได้กำไรมากที่สุด
- 2.4.2 ทฤษฎีอาณาบริเวณตลาด (The Market Area Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การเลือกทำเลที่ตั้งควรคำนึงถึง ความต้องการของลูกค้า นั่นคือให้ความสำคัญต่อตลาด ผู้ประกอบการจะมุ่งครอบคลุมอาณาบริเวณตลาดให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะ มีลูกค้าจำนวนมาก

2.4.3 ทฤษฎีกำไรสูงสุด (The Maximize Profits Theory) ทฤษฎีนี้พยายามที่จะรวมเอาทฤษฎีค่าผลิตต่ำสุด และทฤษฎีค่าผลิตต่ำสุด และทฤษฎีอาณาบริเวณตลาดเข้าด้วยกันโดยที่ทฤษฎีนี้เชื่อว่าควรเลือกที่ตั้งโดยพิจารณาความเกี่ยวข้องของปัจจัยหลาย ๆ อย่างแล้วจึงตัดสินใจ เลือกทำเลที่เห็นว่าได้เปรียบมากที่สุด หลังจากเปรียบเทียบถึง ความได้เปรียบเสียเปรียบในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ แล้ว

2.5 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ของนักเศรษฐศาสตร์และนักภูมิศาสตร์ โดยได้ศึกษาค้นคว้าถึงบริเวณที่ตั้งที่เหมาะสม (The Optimum Location) ของโรงงาน ซึ่งแนวความคิดเหล่านี้ จะเป็นการศึกษาถึงลักษณะความเป็นไปได้ของที่ตั้งความเจริญเติบโต และความสัมพันธ์ของแหล่งอุตสาหกรรมกับกิจกรรมอื่น ๆ

ทางด้านแนวความคิดเกี่ยวกับการใช้ที่ดินทางด้านอุตสาหกรรม และการเลือกทำเลที่ตั้งแล้วแต่มีผลงานจากนักคิดด้านทฤษฎีในอดีต ซึ่งผลงานเหล่านี้ได้เป็นที่ยอมรับกลายเป็นเรื่องคลาสสิก (Classic) แล้วสำหรับการใช้ที่ดินด้านอุตสาหกรรมมีแนวความคิดของอัลเฟรด เวเบอร์ (Alfred Weber) เป็นแนวทาง ดังนี้

2.5.1 แนวความคิดของเวเบอร์ (Alfred Weber) เวเบอร์ได้สมมุติแนวความคิดพื้นฐานขึ้น 3 อย่าง คือ วัตถุประสงค์ ตลาด และแรงงาน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการใช้ที่ดินทางด้านอุตสาหกรรม ทำเลที่เหมาะสมที่สุดจากสถานง่าย ๆ คือ ทำเลที่ตั้งที่มีราคาขนส่งถูกที่สุด ซึ่งอาจจะเป็นตลาดหรือแหล่งวัตถุดิบก็ได้ หรือจุดกึ่งกลางระหว่างตลาดและแหล่งวัตถุดิบก็ได้ เวเบอร์ ให้ความสำคัญการขนส่งจนเกินไป และคิดเฉพาะทำเลที่ตั้งที่ประหยัดต้นทุนในการผลิตให้ต่ำที่สุดโดยมิได้คำนึงว่า ตลาดจะมีกำลังซื้ออย่างไร นอกจากนี้ เวเบอร์ยังสรุปว่าผู้ประกอบการเป็นผู้ทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตต่าง ๆ โดยที่ได้รับข้อมูลหรือข่าวสารอย่างถูกต้อง ซึ่งความเป็นจริงมิได้เป็นเช่นนั้น ดังนั้น การวิเคราะห์ทำเลที่ตั้งทางด้านอุตสาหกรรมตามแนวความคิดของเวเบอร์จึงยังไม่สมบูรณ์

2.5.2 แนวความคิดของฮูเวอร์ (Edgar Hoover) ฮูเวอร์ได้พยายามพัฒนาความคิดทางด้านนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยได้พิจารณาทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรมในกรอบของการใช้ที่ดินการวางผังเมือง ผังภาค และการพัฒนาอุตสาหกรรมด้วย ในขั้นแรก ฮูเวอร์ได้พิจารณาปัจจัยอันทำให้สถานประกอบการได้เปรียบต่าง ๆ จากการเลือกทำเลที่ตั้งเปรียบเทียบกับหลายจุดความได้เปรียบจากการเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบ และการตลาดในการจำหน่ายผลผลิต และได้เปรียบจากต้นทุนการผลิต สถานประกอบการเหล่านี้แข่งขันกันอย่างเสรีในระหว่างผู้ผลิตหรือผู้ขาย ณ ทำเลใดทำเลหนึ่ง ปัจจัยต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิตเคลื่อนย้ายได้ตามสะดวก ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทำเลที่ตั้งคือ ค่าขนส่ง และต้นทุนการผลิต

ในเรื่องที่ตั้งอาณาบริเวณตลาด ฮูเวอร์มีความคิดว่า "ต้นทุนค่าขนส่งผลผลิต" เป็นตัวแปรเพียงตัวเดียวที่ทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น อันจะมีผลต่อความกว้างของอาณาบริเวณตลาด นอกจากนั้น ยังได้วิเคราะห์ถึงผลได้ตอบแทนที่ลดลงตามลำดับ (Diminishing Returns)

อาจกล่าวได้ว่า แนวความคิดของฮูเวอร์มีขอบเขตกว้างกว่าของเวเบอร์แต่ก็มีข้อเสียอยู่บ้างคือ ฮูเวอร์วิเคราะห์ปัญหาการขนส่งเป็นเอกเทศ และไม่ได้นำปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาร่วมพิจารณาด้วย แม้ว่าจะกล่าวถึงปัจจัยทางด้านตลาด แต่กลับคำนึงถึงต้นทุนการผลิตมากกว่า ปัจจัยทางด้านอุปสงค์

2.5.3 แนวความคิดของเลอส์ช (August Losch) เลอส์ชให้ความสนใจเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งอย่างกว้างขวางโดยได้แสดงความสัมพันธ์ทางด้านทำเลที่ตั้ง ของสถานประกอบการอุตสาหกรรมในลักษณะสมดุล ให้เห็นถึงปัจจัยทุกด้านอันเกิดจากทำเลที่ตั้ง เพราะเลอส์ชมีความมั่นใจว่า ทฤษฎีย่อมเกิดจากการสรรหาสภาพความจริงที่ยู่ยากซับซ้อนโดยได้ศึกษาเรื่องทำเลที่ตั้งในแนวของอุปสงค์ (Demand) ที่มีความสัมพันธ์กับอาณาบริเวณตลาด เลอส์ชไม่เห็นด้วยกับการเลือกที่ตั้ง ณ จุดซึ่งเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด แต่เห็นว่า ที่ตั้งที่ดีที่สุดคือ ที่ตั้ง ณ บริเวณที่ได้รับกำไรสูงสุด กล่าวคือ ทำเลที่ตั้งบริเวณที่ได้รับกำไรสูงสุด ซึ่งเป็นจุดที่รายได้ทั้งหมดห่างจากรายจ่ายทั้งหมดมากที่สุด แสดงว่า เลอส์ชได้ให้ความสำคัญกับอุปสงค์ว่า เป็นตัวกำหนดด้านทำเลที่ตั้ง แต่เมื่อพยายามชี้ให้เห็นความแตกต่างในนั้นที่อันเกิดจากด้านอุปสงค์หรือต้นทุนการผลิต เลอส์ชก็พบว่าไม่สามารถหาทำเลที่ตั้งอันเหมาะสมที่สุดให้กับสถานประกอบการได้ ถ้าหากมีการ

ยอมรับกันว่าสถานประกอบการมีการพึ่งพาซึ่งกันและกันแล้ว โดยมีทางเป็นไปได้ว่า การแสดงออกของสถานประกอบการแห่งหนึ่ง มีผลกระทบทำให้สถานประกอบการอีกแห่งต้องย้ายโรงงาน ปัญหาที่ยิ่งซับซ้อนขึ้น ดังนั้น จุดอ่อนของแนวความคิดนี้คือ ไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่อง ต้นทุนการผลิต จึงผิดความจริง ทำนองเดียวกับแนวความคิดที่คำนึงเฉพาะทำเลที่ตั้งที่ใช้ต้นทุน น้อยที่สุดของเวเบอร์นั่นเอง

2.5.4 แนวความคิดของกรีนฮัท (Melvin Greenhut) ซึ่งเป็นผู้รวบรวมแนวความคิดต้นทุนน้อยที่สุด และแนวความคิดในเรื่องอาณาบริเวณตลาด โดยกล่าวว่า หน่วยผลิต จะเลือกทำเลที่ตั้ง บริเวณที่ได้กำไรสูงสุดมากกว่าที่ตั้งที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยและที่ตั้งที่ได้รับรายได้สูงสุด และได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญในเรื่องการเลือกทำเลที่ตั้ง เช่น ค่าใช้จ่าย ณ ที่ตั้ง ได้แก่ ค่าขนส่ง แรงงาน และค่า ใช้จ่ายอื่น ๆ ในการผลิต ตลอดจนค่าใช้จ่ายที่สามารถประหยัดได้ ซึ่งหมายถึงประโยชน์ที่ได้จากการประหยัดภายนอก โดยการรวมตัวหรือการกระจายตัว และการเพิ่มขึ้นของรายได้ส่วนบุคคลซึ่งจะมีผลกระทบต่อปริมาณการขาย เป็นต้น

2.5.5 แนวความคิดของไอซาร์ด (Walter Isard) ไอซาร์ดได้ทำการศึกษ การเลือกทำเลที่ตั้งของโรงงาน โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- ก. ค่าขนส่ง (Transport Orientation)
- ข. แรงงาน (Labour Orientation)
- ค. รูปแบบที่ตั้งของแหล่งอุตสาหกรรมที่ได้ประโยชน์จากการรวมตัว
(A Pattern of Industrial Location of Agglomeration)

ก. ค่าขนส่ง ไอซาร์ดให้ความสำคัญของค่าขนส่งระดับเดียวกับปัจจัยการผลิตอื่น ๆ โดยหาทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมหรือที่ตั้งที่เสียค่าขนส่งต่ำ ซึ่งจะทำให้เป็นที่ตั้งที่เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด

ข. แรงงาน ไอซาร์ด เห็นว่า ทำเลที่ตั้งโรงงานที่มีความเหมาะสมที่สุดในด้านใด ด้านหนึ่งจะสามารถครอบคลุมอาณาบริเวณตลาดได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ซึ่ง ณ บริเวณที่มีค่าจ้างแรงงานถูกก็เช่นกันและจะสามารถส่งสินค้าไปจำหน่ายยังอาณาบริเวณตลาดได้เพียงส่วนเดียว

ค. รูปแบบที่ตั้งของแหล่งอุตสาหกรรมที่ได้ประโยชน์จากการรวมตัว ไอชार्ट ได้สมมติให้บริเวณเกาะแห่งหนึ่งเป็นแหล่งแร่เหล็ก ซึ่ง 3 ประเทศมีสิทธิร่วมกัน และต่างก็สนใจที่จะทำการผลิตแร่เหล็กเพื่อส่งออกยังเมืองท่าของตนไอชार्टได้ชี้ให้เห็นว่า ณ จุดที่ตั้ง 3 ประเทศตั้งโรงงานซึ่งเป็นจุดที่มีต้นทุนการผลิตต่ำสุด เพราะให้ประโยชน์จากการรวมตัวตามแนวความคิดของเวเบอร์แล้วนั้น ยังมีจุดซึ่งเป็นที่ตั้งที่จะได้รับประโยชน์จากการรวมตัวสูงกว่าจุดเดิมที่โรงงานทั้ง 3 ประเทศตั้งอยู่ นั่นคือ จุดซึ่งอยู่บริเวณตอนกลางของจุดซึ่งได้ประโยชน์จากการรวมตัว

จะเห็นได้ว่า แนวความคิดและงานวิจัยต่าง ๆ ได้กลายเป็นพื้นฐานแนวความคิดทางด้านการใช้ที่ดินของโรงงานอุตสาหกรรมทั่วไป ทั้งเป็นที่มาของแนวความคิดใหม่อันได้รับการพัฒนามาจากแนวความคิดเหล่านี้อีกมาก

2.6 ประวัติความเป็นมาของอุตสาหกรรมในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม พลเมืองส่วนใหญ่มีอาชีพในการเพาะปลูก แต่มิใช่ว่าจะไม่มีการประกอบอุตสาหกรรมเสียทีเดียว ประเทศไทยมีการประกอบอุตสาหกรรมมานานแล้วโดยทำเป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัว (Cottage Industry) ซึ่งใช้เวลาว่าจากการทำไร้ไถนาอันเป็นอาชีพหลัก ดังปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า "พอหมดหน้านา ผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายตีเหล็ก" อุตสาหกรรมแต่แรกเริ่มของไทยนั้น มักจะเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน โดยผลิตสิ่งของขึ้นใช้และแลกเปลี่ยนกันเองภายในหมู่บ้านหรือตำบลใกล้เคียง เช่น การทอผ้า การทำเครื่องปั้นดินเผา การตีเหล็ก การทำเครื่องทองรูปพรรณ การจักสาน เป็นต้น

แม้ว่า อุตสาหกรรมแต่โบราณของไทยจะเป็นอาชีพรองจากกสิกรรม และผลิตใช้กันภายในครัวเรือน แต่ก็ยังมีอุตสาหกรรมของไทยบางประเภทที่สามารถผลิตเป็นสินค้าออกส่งไปยังต่างประเทศได้ เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมและมีชื่อเสียง อุตสาหกรรมชนิดนี้ก็คือเครื่องปั้นดินเผา (มณฑล ประชัญคดี : 2) นอกจากเครื่องปั้นดินเผาแล้วอุตสาหกรรมแต่แรกเริ่มของไทยก็ยังมีอีกมาก เช่น การทอผ้าไหม การทำเครื่องเงิน การทำเครื่องถม เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นอุตสาหกรรมที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากชาวต่างประเทศ (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2506 : 43)

อุตสาหกรรมแต่แรกเริ่มที่กล่าวมาแล้ว เป็นอุตสาหกรรมภายในครอบครัวซึ่งอาศัยแรงงานคน สัตว์ หรือกึ่งहनลมเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ฝีมือเท่านั้นไม่มีการใช้เครื่องจักรเข้าช่วยผลิตแทนสำหรับจัดตั้งโรงงานโดยใช้เครื่องจักรกลเข้าช่วยนั้น ในประเทศไทยเริ่มมีวิวัฒนาการพร้อม ๆ กับสหรัฐอเมริกาและยุโรปในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม กล่าวคือในรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411) ได้มีการนำเครื่องจักรไอน้ำเข้ามาใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมบ้าง เช่น เริ่มตั้งโรงสีข้าวด้วยเครื่องจักรไอน้ำโรงแรกขึ้นที่ปากคลองบางลำภู เมื่อปี พ.ศ. 2401 โรงงานน้ำตาลที่ใช้เครื่องจักรไอน้ำหินย้อยได้ตั้งขึ้นเป็นโรงแรกที่นครไชยศรี เมื่อปี พ.ศ. 2405 และการต่อเรือกลไฟจักรข้าง ซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2398 (กระทรวงอุตสาหกรรม 2522 : 1) โรงงานอุตสาหกรรมซึ่งใช้กำลังจากเครื่องจักรไอน้ำเท่าที่มีอยู่ในสมัยนั้น ได้แก่ โรงสีข้าว โรงเลื่อยจักร โรงพิมพ์ และโรงงานน้ำตาลทรายที่ทำจากอ้อย แต่ก็มีอยู่ไม่กี่แห่งนัก และมีอยู่ในบริเวณกรุงเทพฯ และนครไชยศรีเท่านั้น

ต่อมา ในสมัยรัชกาลที่ 5 โรงงานอุตสาหกรรมประเภทโรงสีข้าวและโรงเลื่อยจักรได้เพิ่มจำนวนขึ้น แต่ไม่ปรากฏว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทใหม่ ๆ เกิดขึ้นอีก จะมีก็แต่โรงงานขนาดเล็กซึ่งผลิตเงินเหรียญของรัฐบาลเพียงแห่งเดียว จากบทความเกี่ยวกับอุตสาหกรรมในหนังสือ *The Kingdom of Siam* ซึ่งนาย เอ. ซีซิล คาร์เตอร์ (A. Cecil Carter) ซึ่งรับราชการอยู่ในกรมศึกษาธิการขณะนั้นเป็นผู้รวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้นใน พ.ศ. 2445 ได้กล่าวว่า "เมื่อปี พ.ศ. 2445 นั้น ในเขตกรุงเทพฯ มีโรงสีข้าวอยู่ 36 แห่ง และโรงเลื่อย อยู่ 11 แห่ง นอกนั้นก็ เป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวและอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น การทอผ้า การทำกระดาษข่อย การเลี้ยงไหม การทำเครื่องปั้นดินเผา การต่อเรือขนาดเล็ก และการหล่อพระพุทธรูป" (กระทรวงอุตสาหกรรม 2510 : 2)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีคนไทยร่วมกับชาวต่างประเทศจัดตั้งบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด ขึ้นที่ตำบลบางซื่อจังหวัดพระนคร เมื่อ พ.ศ. 2456 ต่อจากนั้นก็ ได้มีเอกชนลงทุนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมขึ้นอีกหลายประเภท เช่น มีการสร้างโรงงานบุหรีชีกาแรกขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2463 โดยบริษัท บริติช-อเมริกัน ทูแบคโก จำกัด (British-American Tobacco Co., Ltd.) นอกจากนี้ก็มีผู้ตั้งโรงงานน้ำแข็ง โรงงานน้ำตาล โรงงานสบู่ โรงงานสกัดน้ำมันมะพร้าวขึ้น ในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี อีกหลายโรงงาน

จะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมสมัยใหม่ในระยะแรกของไทยนั้น ล้วนแต่เป็นของเอกชนก่อตั้งขึ้นและรับผิดชอบด้วยตัวเองทั้งสิ้น ในส่วนของรัฐบาลเอง ในพ.ศ. 2466 กรมแผนที่ทหารกระทรวงกลาโหมได้จัดตั้งโรงงานผลิตกระดาษด้วยเครื่องจักรขนาดผลผลิตวันละ 1 ตัน ตำบลสามเสน 1 แห่ง สำหรับในต่างจังหวัดก็มีผู้ตั้งโรงงานทำยางพารา ในภาคใต้และจังหวัดจันทบุรีส่วนการทำเหมืองแร่ดีบุกในภาคใต้ก็มีผู้นำเอาเครื่องฉีดและเรือขนแร่มาใช้กันแล้ว สำหรับโรงสีข้าวและโรงเลื่อยจักรได้เพิ่มปริมาณมากกว่าเดิมผลผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม เช่น ข้าวสาร ยางพารา ไม้แปรรูป ก็ให้ทำการส่งออกไปจำหน่ายเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ

ต่อมาในระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 การค้าระหว่างประเทศได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก การส่งสินค้าเข้ามาจำหน่ายไม่สะดวก เกิดการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องสร้างโรงงานอุตสาหกรรมบางประเภทขึ้น เพื่อสนองความต้องการของประเทศในยามสงคราม จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงการค้าระหว่างประเทศก็กลับฟื้นขึ้นใหม่ สินค้าอุตสาหกรรมนานาชาติเข้ามาสู่ประเทศไทยต่อไปอย่างเต็ม ประกอบกับต่อมาเกิดการขาดแคลนนี้ส่งผลทำให้ความต้องการสินค้ากลุ่กรรมและวัตถุดิบจากประเทศไทยเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ด้วยสภาวะแวดล้อมดังกล่าวนี้รวมกันคือ การที่มีสินค้าอุตสาหกรรมจากต่างประเทศเข้ามาสู่ประเทศไทยโดยสะดวกและประกอบกับมีความต้องการสินค้าเกษตรกรรมจากไทยเพิ่มขึ้น จึงทำให้ประเทศไทยเปลี่ยนความเอาใจใส่จากการเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไป กลับไปสู่การผลิตทางด้านเกษตรกรรม เพื่อแลกเปลี่ยนกับสินค้าอุตสาหกรรมที่นำเข้าจากต่างประเทศ (ยศ บุนนาค 2513 : 10)

แม้ว่าในระยะแรกเริ่ม ประเทศไทยมิได้พัฒนาอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ แต่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา รัฐบาลก็เป็นผู้ที่ริเริ่มการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรม โดยจัดตั้งรัฐวิสาหกิจอุตสาหกรรมเพื่อการผลิตสินค้าประเภทต่าง ๆ ในระยะตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา กิจการอุตสาหกรรมของไทยก็เริ่มขยายตัวมากขึ้น รัฐบาลได้เอาใจใส่ในกิจการอุตสาหกรรมมากขึ้นพร้อมทั้งจัดให้มีมาตรการต่าง ๆ ในการส่งเสริมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะนับแต่ปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทยได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก รัฐบาลได้ให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษต่อการส่งเสริมการลงทุนโดยออกกฎหมายซึ่ง ให้สิทธิประโยชน์นานาประการแก่ผู้ลงทุน ประกอบกิจการอุตสาหกรรม อันได้แก่ การยกเว้นและการลดหย่อนภาษีอากรต่าง ๆ และการ

ให้ความคุ้มครองต่ออุตสาหกรรมภายในประเทศ แนวทางการดำเนินการ พัฒนาอุตสาหกรรมของ
รัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีโดยย่อต่อไปนี้ คือ

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509)

รัฐบาลได้ลงทุนสร้างบริการขั้นพื้นฐาน (Infrastructure) การคมนาคมขนส่ง การชลประทาน
และไฟฟ้า เพื่อสนับสนุนให้เกิดการลงทุนด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายใน
ประเทศ รัฐให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ กับนักลงทุน โดยการยกเว้นภาษีอากรขาเข้าและภาษี
การค้าสำหรับเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในกิจการอุตสาหกรรม มีผลให้อุตสาหกรรม
มีการขยายตัวเพิ่มขึ้น การลงทุนของอุตสาหกรรมในระยะนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของรัฐวิสาหกิจ
การลงทุนของเอกชนมีน้อย เนื่องจากว่าในแผนพัฒนาฉบับนี้ไม่ได้มีการกล่าวถึงการวางแผนพัฒนา
อุตสาหกรรมของเอกชน ทำให้เอกชนไม่ทราบแนวโน้มของนโยบาย การพัฒนาอุตสาหกรรมของ
รัฐบาลแน่ชัดว่า จะเป็นไปในทิศทางใด

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) รัฐได้เพิ่มการ
ลงทุนในการสร้างบริการขั้นพื้นฐานประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม
ในอนาคต มีการส่งเสริมการลงทุนของเอกชน ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้กว้างขวาง
ยิ่งขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลยังให้ความช่วยเหลือกิจการอุตสาหกรรมในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น
จัดสร้างบริการต่าง ๆ เพื่อรองรับอุตสาหกรรม ให้ความช่วยเหลือเอกชนในด้านวิชาการ
การฝึกอบรม การเงินและการตลาดแก่อุตสาหกรรมเป็นส่วนรวม ทำการสำรวจและพัฒนา
ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ ให้เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาอุตสาหกรรมให้มากที่สุด ตลอดจน
ช่วยเหลือผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในด้านการจัดหาที่ดินเพื่อตั้งโรงงานด้วย เพื่อแก้ปัญหา
การขาดแคลนที่ดินตั้งโรงงาน เนื่องจากที่ดินมีราคาสูงและหายาก นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริม
อุตสาหกรรมผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import substitution) โดยให้สิทธิประโยชน์
ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน โดยเฉพาะการยกเว้นหรือลดหย่อนภาษี กำหนดมาตรการ
คุ้มครองอุตสาหกรรมภายใน โดยปรับอัตราภาษีสินค้าขาเข้าให้เหมาะสมกับการเข้ามาแข่งขันกับ
อุตสาหกรรมภายในประเทศ

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) รัฐบาลมี

นโยบายกระจายอุตสาหกรรมออกไปสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการกระจายรายได้และป้องกันปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวงซึ่งเป็นแหล่งงานขนาดใหญ่ มีการกำหนดมาตรการแน่ชัดในการสนับสนุนการลงทุนของเอกชนด้านอุตสาหกรรม ศึกษาวิจัยถึงอุตสาหกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้กำหนดประเภทอุตสาหกรรมที่จะเป็นตัวนำในการพัฒนา (Strategic Industries) โดยให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

- ก. อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกซึ่งจะเป็นอุตสาหกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโครงสร้างและดุลการค้าของประเทศ
- ข. อุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (Value Added) เพื่อสนับสนุนการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาติ
- ค. อุตสาหกรรมพื้นฐาน (Basic Industries) เพื่อเสริมโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มั่นคง
- ง. อุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงหรือต่อเนื่องกับอุตสาหกรรมหรือสาขาเศรษฐกิจอื่น โดยเฉพาะสาขาเกษตรกรรม เพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการจัดตั้งการนิคมแห่งประเทศไทยขึ้นเพื่อรับผิดชอบงานด้านการนิคมอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ ดังนี้ โดยหวังว่าการพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทยจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาอุตสาหกรรมให้เจริญเติบโตควบคู่ไปพร้อมกับการพัฒนาด้านการเกษตรโดยมีแนวทางที่จะดำเนินการไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

- ก. เป็นอุตสาหกรรมเพื่อส่งออก ให้เพิ่มขึ้นอย่างสอดคล้องกับภาวะตลาดต่างประเทศ

- ข. มุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบจากผลผลิตทางเกษตรให้เกิดขึ้นมากที่สุด
- ค. เร่งรัดส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีส่วนในการทดแทนการนำเข้าสูง ให้มีปริมาณเพิ่มขึ้นในอัตราที่สามารถสนองความต้องการภายในประเทศ

สำหรับนโยบายกระจายอุตสาหกรรมไปยังส่วนภูมิภาค รัฐบาลได้ดำเนินการโดยไม่ให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ในเมืองหลวงเพิ่มขึ้นอีก แต่พิจารณาให้กับผู้ลงทุนในส่วนภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น มีการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมรอบ ๆ บริเวณกรุงเทพมหานคร และในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ตลอดจนจัดหาและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกองทุนสำหรับการให้สินเชื่อแก่ผู้ลงทุนด้านอุตสาหกรรมในส่วนภูมิภาคอีกด้วย

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) รัฐบาลได้ทำการส่งเสริมและปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกซึ่งจะสามารถแข่งขันกับตลาดภายในและต่างประเทศได้ โดยทำการเน้นด้านการปรับปรุงคุณภาพและลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้ รัฐบาลยังคงดำเนินนโยบายการกระจายอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาคต่อไป เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองหลักในภาคต่าง ๆ อันจะมีผลให้เศรษฐกิจในภาคนั้น ๆ ดีขึ้นและลดปัญหาการอพยพเข้าสู่เมืองหลวง มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม อุตสาหกรรมที่มีการจ้างงานสูง ตลอดจนสนับสนุนให้อุตสาหกรรมต่าง ๆ มีการรับช่วงการผลิตกันระหว่างอุตสาหกรรมขนาดย่อม ขนาดกลาง ขนาดใหญ่

จากการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 5 จะเห็นได้ว่าการปรับปรุงโครงสร้างอุตสาหกรรม ให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้มีความเจริญ โดยพยายามส่งเสริมอุตสาหกรรมพื้นฐาน อุตสาหกรรมผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้า อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก สนับสนุนให้อุตสาหกรรมมีความเชื่อมโยงและต่อเนื่องกัน ทั้งในภาคอุตสาหกรรมเอง ภาคเกษตร และภาคบริการ โดยที่รัฐบาลเป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านภาษี แหล่งเงินทุนการจัดบริการสาธารณะ ตลอดจนสนับสนุนการวิจัยเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอุตสาหกรรม นอกจากนั้น ยังได้พยายามแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมมีความมั่นคงและมีประสิทธิภาพสูงขึ้น อันจะนำมาซึ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ